

Raport z badania

STAN PRZEPROWADZANIA KONTROLI OPRÓŻNIANIA ZBIORNIKÓW BEZODPŁYWOWYCH I PRZYDOMOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

Opracowanie:
Instytut Edukacji Środowiskowej

Przy współpracy:
Idei 3W Banku Gospodarstwa Krajowego

Partner projektu:
Jędrzej Bujny

Poznań 2024

● ● ●
| INSTYTUT
EDUKACJI
ŚRODOWISKOWEJ

BUJNY

prawo dla ekosystemu

RAPORT 2024

• **Wojciech Witowski** • **Instytut Edukacji Środowiskowej**

Przekazujemy w Państwa ręce raport pokazujący stan faktyczny kontroli nieruchomości wyposażonych w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię ścieków, które są prowadzone przez gminy w całej Polsce.

Inicjatywa podjęta wspólnie przez Instytut Edukacji Środowiskowej i Ideę 3W Banku Gospodarstwa Krajowego objęła swoim zasięgiem gminy we wszystkich województwach.

Nowelizacja Ustawy Prawo wodne i niektórych innych ustaw, która weszła w życie 9 sierpnia 2022 roku, wprowadziła nowe obowiązki kontrolne i sprawozdawcze dla gmin. Pierwszym z nich jest konieczność aktualizowania ewidencji wszystkich zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków znajdujących się na terenie gminy. Każda gmina została zobowiązana do składania rocznego sprawozdania zawierającego informacje m. in. o liczbie zbiorników, liczbie właścicieli nieruchomości, liczbie zawartych umów z firmami asenizacyjnymi.

Kolejnym obowiązkiem nałożonym na gminy jest kontrola właścicieli posesji, na których znajduje się zbiornik bezodpływowy lub przydomowa oczyszczalnia ścieków. Kontroli podlegają umowy zawierane pomiędzy właścicielami posesji a firmami asenizacyjnymi oraz regularność opróżniania zbiorników i osadników przydomowych oczyszczalni

ścieków. Kontrole muszą odbywać się nie rzadziej niż raz na dwa lata i powinny być realizowane na podstawie planu kontroli, zatwierdzonego uchwałą wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Pierwszy cykl kontroli musi zakończyć się do 9 sierpnia 2024 roku. Za niewywiązanie się z obowiązków ustawowych gminom grożą kary finansowe w wysokości do 50 000 zł.

W badaniu sprawdziliśmy jak gminy wypełniają obowiązek kontroli zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków oraz w jaki sposób prowadzone są kontrole wywozów nieczystości ciekłych. Jak wynika z analizy ankiet, które wypełniło niemal 50% gmin w całej Polsce, samorządy borykają się z brakiem planów kontroli i niewystarczającą liczbą pracowników oddelegowanych do przeprowadzenia kontroli. Problemem jest również brak narzędzi, które ułatwiłyby wypełnienie obowiązków ustawowych.

W całym 2023 roku skontrolowano zaledwie 25% posesji, a aż 11% przebadanych przez nas gmin nie wykonało żadnej kontroli w minionym roku. Czasu na wywiązanie się z obowiązku kontrolnego pozostało bardzo mało - na zakończenie dwuletniego cyklu gminy mają czas do 9 sierpnia tego roku. Pomocne w wypełnianiu nowych obowiązków ustawowych są narzędzia informatyczne, które automatyzują prowadzenie ewidencji zbiorników, a także usprawniają przeprowadzenie kontroli posesji na terenie gminy.

Życzę udanej lektury

● **Agata Sobolewska**

● Idea 3W, w zespole 3W odpowiada za obszar wody

Przepisy przyjęte w ostatnich latach w zakresie zarządzania nieczystościami płynnymi były długo wyczekiwany krok w kierunku uporządkowania systemu obiegu nieczystości płynnych na terenach nieskanalizowanych. Problem ten dotyka w Polsce praktycznie każdej gminy, gdyż niemal wszystkie gminy posiadają na swoim terenie zbiorniki niepodłączone do kanalizacji. Ustawodawca dał samorządom kilkanaście miesięcy na przygotowanie się do spełnienia szeregu nowych obowiązków. Raport, który właśnie Państwo czytają, odpowiadając na pytanie o stan przygotowania do wypełniania tych obowiązków, pokazuje luki procesu kontroli i wciąż niedostateczny poziom przygotowania samorządów do wypełniania obowiązków prawnych.

Jednocześnie warto zauważyć, że wprowadzone zmiany i ich kierunek zmierzają do tego, by zapewnić jak największy odsetek oczyszczonych ścieków – doprowadzając do tego, że powszechny problem nieszczelnych szamb i szambowozów czy ścieków wylewanych nielegalnie do gruntu stopniowo będzie znikał.

Bankowi Gospodarstwa Krajowego i Idei 3W bardzo bliskie są wyzwania jednostek samorządu terytorialnego, zwłaszcza w zakresie szeroko pojętego sektora wodociągowo-kanalizacyjnego. Zauważamy w tym zakresie szereg wyzwań stojących przed samorządowcami i staramy odpowiadać na nie programami wsparcia kierowanymi do JST i spółek komunalnych oraz działaniami edukacyjnymi, budującymi kompetencje i wiedzę pracowników samorządowych.

Woda jest pierwszym „W” w trójce zasobów, na których koncentruje się Idea 3W. W 3W łączymy świat innowacji z sektorem publicznym i konsekwentnie realizujemy projekty, które wpisują się w naszą misję. Dlatego z radością oddajemy w Państwa ręce ten raport, który jest efektem współpracy z Instytutem Edukacji Środowiskowej. Prezentuje on stan przeprowadzania kontroli nałożonych prawem na samorządy, w następstwie których polepszeniu ulegnie stan środowiska naturalnego na obszarach nieskanalizowanych.

- **Jędrzej Bujny**
- **BUJNY prawo dla ekosystemu**

Przyjęcie latem 2022 roku nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach motywowane było dwoma względami tzw. europejskim i NIKowskim: z jednej strony autorzy tej noweli przypomnieli, że w maju 2020 r. Komisja Europejska wystosowała do Polski opinię w związku z uchybieniem zobowiązaniom ciążącym na niej na mocy niektórych przepisów dyrektywy ściekowej.

W rezultacie uznano, że niezbędne jest wprowadzenie zmian w celu m. in. zamknięcia postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego oraz uniknięcia ewentualnych kar w przypadku skierowania sprawy do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Z drugiej strony podkreślono, że interesująca nas nowela służy realizacji wniosków kontrolnych określonych w latach 2017-2022 przez Najwyższą Izbę Kontroli. W szczególności wskazano na konieczność zmian polegających na wprowadzeniu przepisów dotyczących administracyjnych kar pieniężnych dla gmin, które nie wykonują obowiązków prowadzenia kontroli częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

W tym kontekście należy żywić nadzieję, że lektura niniejszego raportu nie tylko ułatwi adresatom noweli przystosowanie się do zmian, które jej przepisy przyniosły, ale także – a może przede wszystkim – przyczyni się do skutecznej realizacji obowiązków kontrolnych spoczywających na gminnych barkach.

Partner merytoryczny

ORGANIZATORZY BADANIA

Instytut Edukacji Środowiskowej

Woda jest nieodzowna dla milionów gatunków roślin i zwierząt, począwszy od najdrobniejszych organizmów mierzonych w mikronach po ogromne świerki czy potężne żubry. Dla nas – ludzi – woda jest nie tylko niezbędna do prawidłowego funkcjonowania, jest także zasobem, z którego korzystamy każdego dnia. Abyśmy mogli nadal korzystać z czystych zasobów wody, musimy zasadniczo zmienić sposób, w jaki ją wykorzystujemy i oczyszczamy. Mając na uwadze troskę o dobry stan wód jako jednego z największych wyzwań stojących przed nami w dobie komercjalizmu, powołaliśmy Stowarzyszenie Instytut Edukacji Środowiskowej.

W ramach działalności Instytutu: prowadzimy działania informacyjne, promocyjne i edukacyjne, analizujemy, udostępniamy i publikujemy dane, artykuły i mapy z zakresu ochrony środowiska, wspieramy prace badawczo-rozwojowe i badania naukowe dotyczące rozwiązań ekologicznych i ochrony środowiska, a także wspomagamy wiedzę i doświadczeniem podmioty zainteresowanymi wprowadzaniem i upowszechnianiem rozwiązań ekologicznych i organizujemy spotkania, prelekcje, wykłady z zakresu ochrony środowiska.

Idea 3W

3W to idea która koncentruje się na kluczowych zasobach, które są fundamentem życia na ziemi: wodzie, wodorze i węglu pierwiastkowym (3W). 3W wspiera świat nauki, biznesu i administracji w rozwoju nowoczesnych technologii, które stosowane są w przemyśle, energetyce czy medycynie. Ma za zadanie budować i integrować społeczność utalentowanych naukowców, ambitnych studentów, odważnych przedsiębiorców, wizjonerskich organizacji pozarządowych i odpowiedzialnych przedstawicieli sektora publicznego, instytucji finansowych oraz aktywizować społeczeństwo.

Bank Gospodarstwa Krajowego to polski bank rozwoju, jedyna taka instytucja w kraju.

BGK wspiera zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy Polski. Jego działania wpływają na powstawanie miejsc pracy, budowę mieszkań, rozwój infrastruktury i poprawę jakości powietrza. Bank dba o przyszłe pokolenia - buduje kapitał społeczny, rozwija przedsiębiorczość i zapewnia odpowiedzialne finansowanie.

BGK, poprzez współpracę z biznesem, sektorem publicznym i instytucjami finansowymi, odpowiada na potrzeby gospodarcze oraz podejmuje szereg inicjatyw promujących zrównoważony rozwój.

Słownik:

Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych, dalej: Dyrektywa 91/271/EWG
Ustawa z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Dz. U. z 2024 r. poz. 399, dalej: ucpg

Ustawa z 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, 1688, 1890, 1963, 2029, dalej: Prawo wodne

BZA – bezodpływowe zbiorniki asenizacyjne, typowe szamba

ChZT – chemiczne zapotrzebowanie na tlen

POŚ – przydomowe oczyszczalnie ścieków

Regulamin - regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, którego obowiązek uchwalenia w gminie wynika z art. 4 ust. 1 ucpg

1

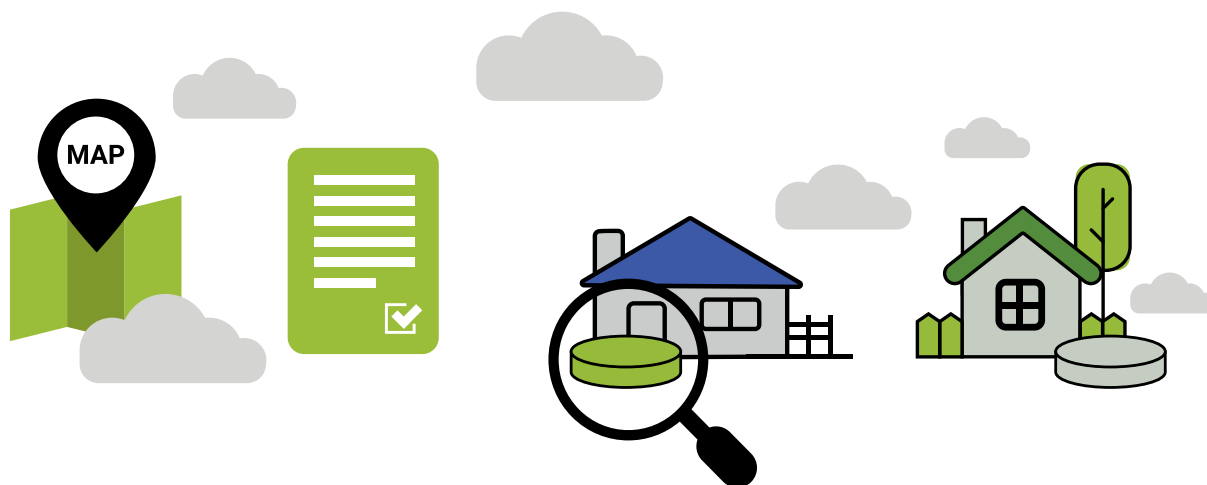
ZMIANY PRAWNE

••••

Dyrektywa Rady 91/271/EWG wymusiła na Polsce zmianę Prawa wodnego i dostosowanie obowiązujących przepisów do regulacji europejskich. Celem znowelizowanych przepisów była większa kontrola i bieżące monitorowanie obiegu ścieków dowożonych, a co za tym idzie uszczelnienie systemu i ochrona środowiska naturalnego.

Jak wskazują dane Głównego Urzędu Statystycznego z 2022 roku, niemal połowa budynków mieszkalnych nie jest przyłączona do sieci kanalizacyjnej. Ponad 10 mln Polaków korzysta ze zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków. Zarówno dane GUS jak i Najwyższej Izby Kontroli wskazują, że obieg ścieków dowożonych z terenów nieskanalizowanych jest nieszczelny – ponad 90% nieczystości nie trafia do oczyszczalni ścieków. Powołując się na analizę danych zawartych w raporcie z badania “Stanu techniki stacji zlewnych w Polsce”, który został przygotowany przez Instytut Edukacji Środowiskowej, Ścieki Polskie i Ideę 3W w 2023 roku, rocznie nielegalnie do środowiska dostaje się aż 365 mln m³ nieczystości. Ilość ta stanowi połowę objętości Jeziora Śniardwy – największego jeziora w Polsce.

Pierwszym etapem walki z nieszczelnymi szambami oraz nierejestrowanymi zrzutami nieczystości ciekłych było dostosowanie polskich aktów prawnych do dyrektywy ściekowej. Zmiana prawa, która nastąpiła 7 lipca 2022 roku wprowadziła obowiązkowe kontrole zbiorników bezodpływowych, które są pierwszym krokiem do uszczelnienia systemu obiegu nieczystości płynnych. Proces dostosowania polskiego prawodawstwa do unijnych wymogów miał w założeniach poprawić efektywność proces ewidencjonowania zbiorników, a także wprowadził obowiązki sprawozdawcze wobec jednostek samorządu terytorialnego.

Ewidencja zbiorników

Jedną z podstawowych zmian wprowadzonych w Prawie wodnym było rozszerzenie definicji nieczystości ciekłych. Zgodnie z przepisami art. 2 Prawa wodnego, są to ścieki gromadzone przejściowo w zbiornikach bezodpływowych lub osadnikach w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków.

Znowelizowane przepisy wprowadziły obowiązek ewidencjonowania wszystkich zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy. Zgodnie z art. 3 ust. 6 ucpg gminy mają obowiązek corocznego składania sprawozdań do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska i Regionalnego Zarządu Wód Polskich. Sprawozdanie należy składać w terminie do 30 kwietnia w roku następującym po roku, z którego przygotowywane jest sprawozdanie.

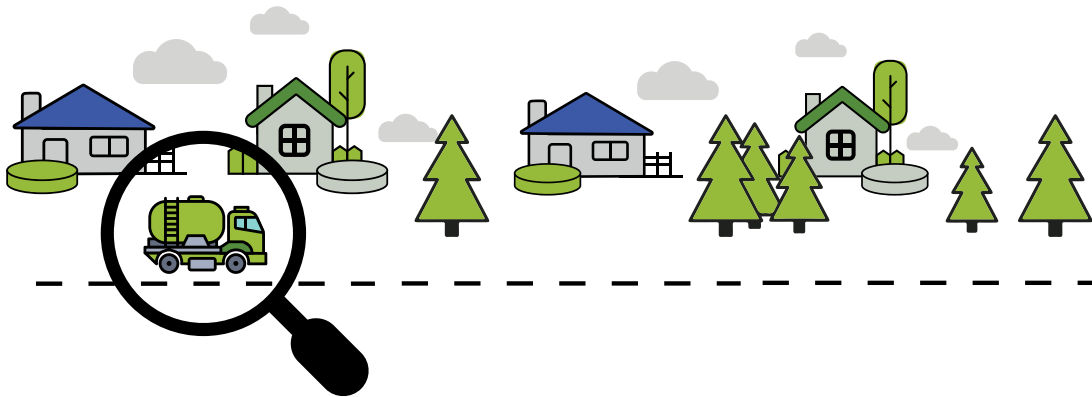
Zgodnie z art. 3 ust.5 ucpg sprawozdanie musi zawierać informacje o:

- 1) liczbie zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy;
- 2) liczbie właścicieli nieruchomości, od których odebrano nieczystości ciekłe, oraz liczbie osób zameldowanych pod adresem nieruchomości, na której znajduje się dany zbiornik bezodpływowy lub dana przydomowa oczyszczalnia ścieków;
- 3) liczbie zawartych umów, o których mowa w art. 6 ust. 1, w okresie sprawozdawczym, a także przed okresem sprawozdawczym, jeżeli obejmują działania realizowane w okresie sprawozdawczym;
- 4) liczbie zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków, których opróżnianie zorganizowała gmina;
- 5) częstotliwości opróżniania zbiornika bezodpływowego lub osadnika w instalacji

przydomowej oczyszczalni ścieków, o której mowa w art. 4 ust. 2 pkt 3

- 6) ilości nieczystości ciekłych odebranych z obszaru gminy w podziale na nieczystości ciekłe bytowe oraz przemysłowe;
- 7) ilości wody pobranej przez użytkowników niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej;
- 8) stacjach zlewnych, do których przekazane zostały odebrane z terenu gminy nieczystości ciekłe, w postaci wykazu tych stacji;
- 9) liczbie przeprowadzonych kontroli dokumentów, o których mowa w art. 6 ust. 5a, oraz wynikach tych kontroli.

Wyniki rocznego sprawozdania, o którym mowa w przywołanym przepisie, powinny stać się podstawą dla Wód Polskich do stworzenia raportu o stanie zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków w kraju. A co za tym idzie, dać rzeczywistą informację o skali problemów dotyczących ten obszar zarządzania nieczystościami płynnymi. W dalszej kolejności zebrane dane mogą posłużyć m.in. szacunkom na temat poziomu inwestycji w sektor w najbliższych latach. Opracowanie jednolitego raportu może jednak okazać się wyzwaniem, bowiem gminom pozostawiono dowolność w zakresie wzoru takiego sprawozdania. Brak obowiązku sporządzenia sprawozdania na jednolitym formularzu, podobnie jak w przypadku kwartalnych sprawozdań składanych przez firmy asenizacyjne w związku z realizacją obowiązku wynikającego z art. 9o ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, może znacząco utrudnić, a nawet uniemożliwić opracowanie informacji zbiorczej wskazującej stan kontroli opróżniania zbiorników bezodpływowych i POŚ.

Kontrola wywozów

Drugim obowiązkiem samorządów, który wprowadziły znowelizowane przepisy ucpg, jest kontrolowanie właścicieli posesji położonych na terenach nieskanalizowanych. Gminy mają obowiązek bieżącego monitorowania umów zawieranych pomiędzy mieszkańcami a firmami asenizacyjnymi odpowiedzialnymi za wywóz nieczystości ciekłych. Kontroli podlega również obowiązek regularnego wywozu ścieków z posesji, na której znajduje się zbiornik bezodpływowy lub przydomowa oczyszczalnia ścieków.

Zgodnie z art. 4 pkt 1 ucpg: rada gminy, po zasięgnięciu opinii państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, uchwała regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, zwany dalej „regulaminem”. W tym dokumencie, który jest aktem prawa miejscowego, gmina wskazuje sposób pozbywania się nieczystości ciekłych oraz minimalną częstotliwość wywozu ścieków z szamb i przydomowych oczyszczalni ścieków. Przepisy ucpg dopuszczają, aby regulamin uchwalony w gminie uzależniał częstotliwość opróżniania zbiornika od jego pojemności i zużycia wody. Niedopuszczalne są jednak określenia opisowe, które nie precyzują minimalnej częstotliwości wywozów. Stosowanie takich terminów uniemożliwiłoby później wykonywanie kontroli i egzekwowanie od właściciela realizacji obowiązków wynikających z ucpg.

Na przygotowanie i wdrożenie regulaminu, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ucpg gminy miały 12 miesięcy od dnia wejścia w życie znowelizowanych przepisów, a więc do 9 lutego 2023 r. Właściciele szamb i przydomowych oczyszczalni od momentu uchwalenia regulaminów w nowym brzmieniu są zobowiązani do opróżniania zbiorników zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Ustawodawca nałożył na gminy także obowiązek kontrolowania regularnego wywozu nieczystości ciekłych, zgodnego z zapisami zawartymi w regulaminie. Realizując obowiązek kontrolny, urzędnicy sprawdzają umowy oraz potwierdzenia realizacji wywozu wystawiane przez firmy asenizacyjne. Kontrola, zgodnie z art. 6 ust. 5aa ucpg musi być przeprowadzana co najmniej raz na dwa lata. Pierwsza z nich powinna zakończyć się do 9 sierpnia 2024 roku.

2

BADANIE JST

••••

Na początku 2024 roku Instytut Edukacji Środowiskowej przy współpracy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego i Ideą 3W Banku Gospodarstwa Krajowego, przeprowadził badanie ankietowe wśród jednostek samorządu terytorialnego, które są odpowiedzialne za gospodarkę ściekową w gminach. Zapytaliśmy gminy m. in. o:

- stan realizacji obowiązku uchwalenia regulaminu,
- proces aktualizacji ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków,
- liczbę przeprowadzonych kontroli,
- zakres zakończonych kontroli,
- liczbę pracowników, którzy zostali oddelegowani do przeprowadzenia kontroli właścicieli posesji położonych na terenach nieskanalizowanych.

Badanie skierowaliśmy do wszystkich samorządów w Polsce. Ostatecznie wyniki otrzymaliśmy od 1258 samorządów, z czego dane z 31 gmin były niemożliwe do odczytania. Niniejszy raport powstał zatem na podstawie 1227 odpowiedzi dotyczących stanu prowadzonych kontroli udzielonych przez gminy. Stanowi to 49,54% wszystkich gmin w Polsce. Można więc przyjąć, że badanie jest reprezentatywne.

Regulamin utrzymania czystości i porządku w gminie

Zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt 3 ucpg każda gmina ma obowiązek przygotować Regulamin utrzymania czystości i porządku w gminie.

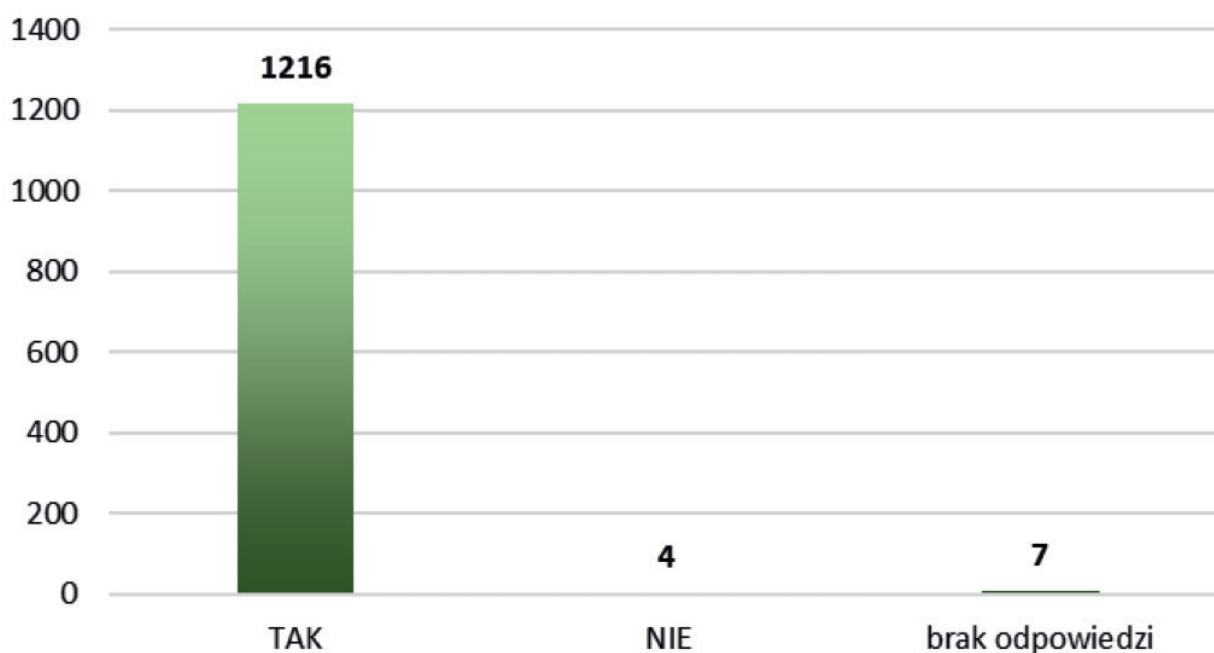
Jak wskazują dane zebrane podczas badania, aż 99,10% podmiotów zadeklarowało, że na jej obszarze obowiązuje regulamin utrzymania czystości i porządku. Wśród przebadanych gmin, 0,33% zaznaczyło odpowiedź "nie", a 0,57% nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi.

Jednym z elementów, który musi zawierać regulamin jest określenie minimalnej częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych i osadników z przydomowych oczyszczalni ścieków. Spośród badanych gmin 45,72% zadeklarowało, że ich

regulamin utrzymania czystości i porządku zawiera informację o częstotliwości i sposobie pozbywania się nieczystości ciekłych. Aż 18,26% podmiotów nie wskazało, że ich regulamin nie zawiera takiej informacji, a 36,02% nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi.

Częstotliwość opróżniania nieczystości ciekłych ze zbiornika bezodpływowego wpływa na prawidłowe funkcjonowanie całej instalacji oczyszczania ścieków. Dodatkowo regularne opróżnianie zbiornika zapobiega unoszeniu się i rozchodzeniu nieprzyjemnego zapachu. Pozwala także zmniejszyć ryzyko przelania się nieczystości, co skutkowałoby skażeniem środowiska naturalnego w okolicy zbiornika.

Czy na obszarze gminy obowiązuje regulamin utrzymania czystości i porządku w gminie?

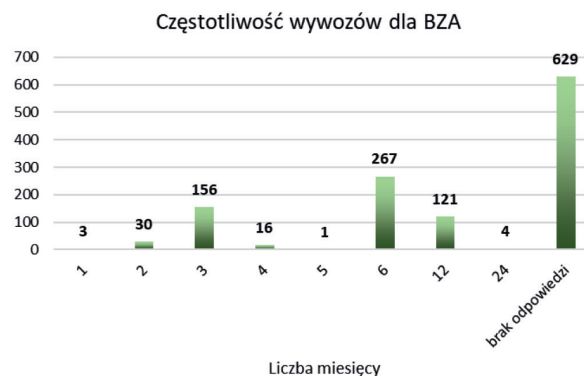
Grafika 2: Liczba gmin, w których obowiązuje regulamin

Częstotliwość wywozów

A. Zbiorniki bezodpływowe

Spośród przebadanych gmin, aż 629 podmiotów (51,3%) nie wskazało częstotliwości wywozu nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie.

Jak wynika z analizy wypełnionych ankiet, pozostałe gminy najczęściej ustalają minimalną częstotliwość wywozu nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych co 3 miesiące (26,1% gmin, które zadeklarowały jakąkolwiek ustaloną częstotliwość) lub co 6 miesięcy (44,6%).

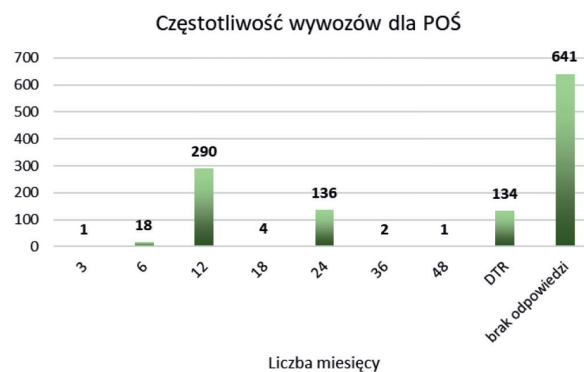

B. Przydomowe oczyszczalnie ścieków

Nowelizacją Prawa wodnego z 2022 roku, ucpg nakazuje traktować nieczystości pochodzące z osadników przydomowych oczyszczalni jako ścieki bytowe. Zgodnie z przepisami prawa właściciel nieruchomości wyposażonej w przydomową oczyszczalnię ścieków jest zobowiązany do regularnego opróżniania osadnika.

Spośród przebadanych gmin, aż 641 podmiotów (52,2%) nie wskazało częstotliwości wywozu nieczystości ciekłych z przydomowych oczyszczalni ścieków w regulaminie.

Analiza przesłanych odpowiedzi, wskazuje, że gminy najczęściej ustalają minimalną częstotliwość wywozu nieczystości ciekłych z przydomowych oczyszczalni co 12 miesięcy (49,5% gmin, które zadeklarowały jakąkolwiek ustaloną częstotliwość) lub co 24 miesiące (23,2%). Ponadto 134 przebadane gminy (22,9%) wskazują, że nieczystości zgromadzone w osadniku przydomowej oczyszczalni należy opróżniać zgodnie z dokumentacją techniczno-ruchową (DTR).

Nieregularne opróżnianie zbiorników bezodpływowych i zaleganie w nich ścieków powoduje, że nieczystości zaczynają gnić, a ze zbiornika wydobywa się nieprzyjemny odór. Gnicie ścieków jest spowodowane brakiem lub małą ilością tlenu, który jest niezbędny do prawidłowego rozkładu nieczystości. Zalegające w zbiorniku ścieki charakteryzują się wysokim ładunkiem ChZT (chemiczne zapotrzebowanie na tlen), który określa ilość tlenu rozpuszczonego w wodzie jaka jest potrzebna do utlenienia chemicznej materii organicznej. Pomiar ChZT służy do oceny krótkotrwałego wpływu, jaki odprowadzane ścieki mogą mieć na poziom tlenu w wodach powierzchniowych. Nieczystości zalegające w zbiornikach, które charakteryzują się wysokim ładunkiem ChZT są więc znacznie trudniejsze do oczyszczenia i lokalnie mogą powodować skażenie środowiska.

Ewidencja zbiorników w gminie

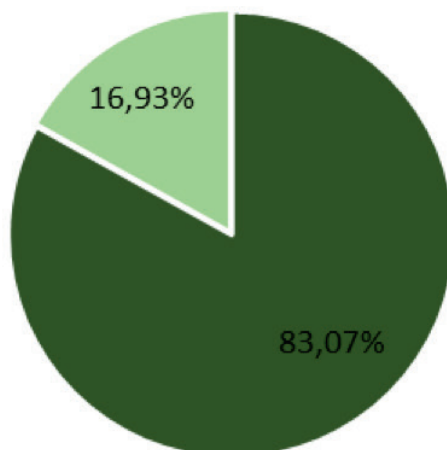
Na pytanie dotyczące liczby zbiorników odpowiedziały 1172 gminy, z czego 1015 podmiotów rozdzieliło zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków.

W przebadanych gminach dominują te, w których łączna liczba BZA i POŚ nie przekracza 900 szt. Z kolei 45 gmin zadeklarowało łączną liczbę zbiorników i przydomowych oczyszczalni powyżej 3 000 szt. Są

to głównie gminy turystyczne, letniskowe, w których istnieje duża liczba nieruchomości wykorzystywanych sezonowo, niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej.

Średnio w przebadanych gminach liczba zbiorników bezodpływowych stanowi 83,07% wszystkich systemów indywidualnych, natomiast przydomowe oczyszczalnie to zaledwie 16,93%.

Średni rozkład BZA oraz POŚ w gminach (N=1015)

■ Bezodpływowe zbiorniki asenizacyjne ■ Przydomowe oczyszczalnie ścieków

3

KONTROLE MIESZKAŃCÓW

••••

Zgodnie z art. 6 ust. 5aa ucpg samorządy mają obowiązek przeprowadzenia kontroli wszystkich właścicieli posesji, na których znajduje się zbiornik bezodpływowy lub przydomowa oczyszczalnia ścieków przynajmniej raz na dwa lata. Na zakończenie pierwszej kontroli samorządy mają czas do 9 sierpnia 2024 roku.

W prowadzonym badaniu ankietowym pytaliśmy o plan kontroli oraz liczbę kontroli przeprowadzonych w 2023 roku.

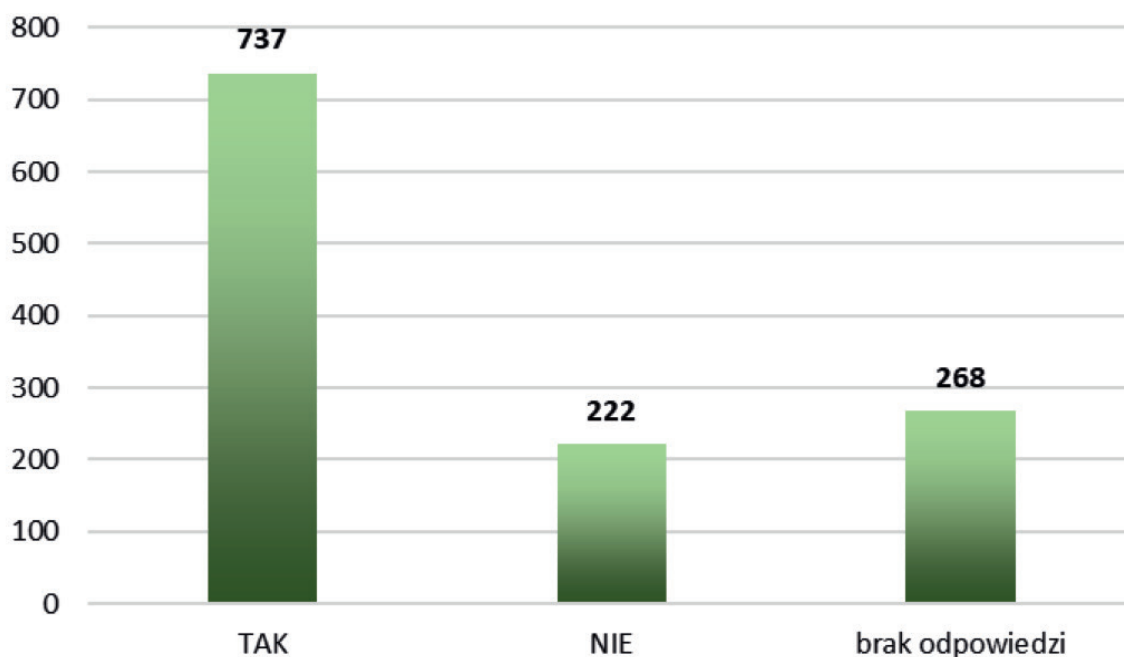
Plan kontroli

Art. 6 ust. 5aa ucpg wskazuje, że kontrole właścicieli nieruchomości odbywają się nie rzadziej niż raz na dwa lata i powinny być realizowane zgodnie z planem kontroli. Plan kontroli musi zostać zatwierdzony uchwałą wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Spośród gmin, które wypełniły ankietę, zaledwie 60,07% samorządów zadeklarowało, że posiada plan

kontroli. 29,93% zadeklarowało brak planu lub nie udzieliło odpowiedzi na pytanie.

Jak wynika z badania, niemal 30% gmin nie wypełnia obowiązku posiadania planu kontroli. Brak planu przyczynia się do zmniejszenia efektywności działań prowadzonych w zakresie kontroli posesji niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej.

Czy gmina posiada plan kontroli?

Realizacja obowiązku kontrolnego

W ankiecie zapytaliśmy gminy o liczbę kontroli przeprowadzonych w 2023 roku. W badaniu wzięliśmy pod uwagę wyłącznie 1 rok, czyli połowę czasu, jaki mają gminy na wykonanie cyklicznej kontroli, odbywającej się w trybie dwuletnim.

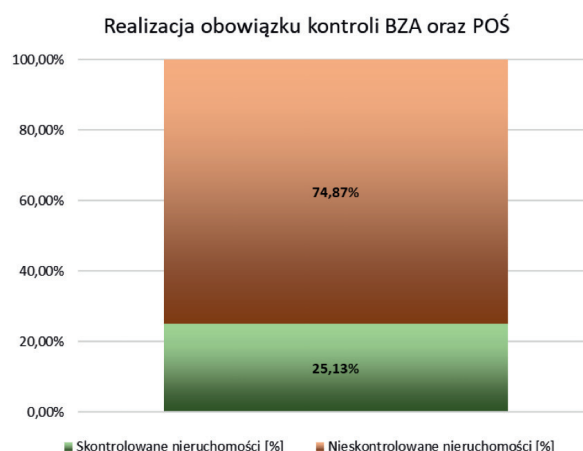
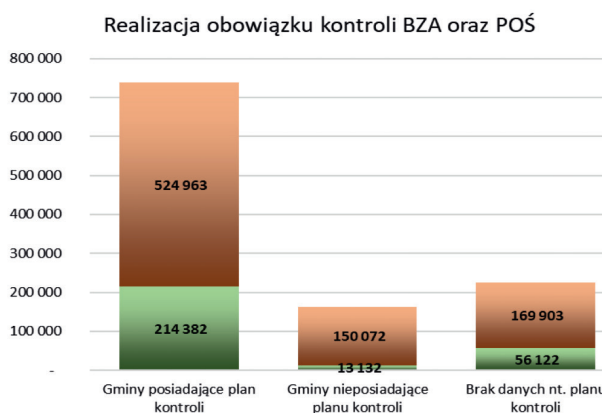
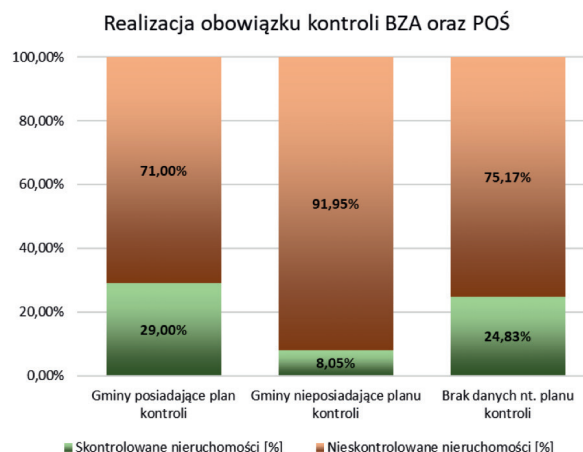
Ankietowane samorzady skontrolowały w całym 2023 roku 283 636 nieruchomości, co stanowi

zaledwie 25,13% posesji podlegających obowiązkowi kontrolnemu. Gminy, które wcześniej przygotowały plan kontroli, skontrolowały 214 382 posesje (29%), natomiast gminy, które tego planu nie posiadają skontrolowały zaledwie 8,05% nieruchomości. Porównanie danych wskazuje, że uchwalenie planu kontroli pomaga wypełnić obowiązek ustawowy w zakresie kontrolnym. Posiadanie planu przyczynia się

do zwiększenia efektywności działań prowadzonych przez samorządy.

Z badania wynika, że gminy, które uchwały plan kontroli są w lepszej sytuacji, ale nadal nie jest to sytuacja napawająca optymizmem. Na zakończenie kontroli gminy mają czas do 9 sierpnia 2024 roku, a więc samorządom pozostało zaledwie kilka miesięcy na skontrolowanie wszystkich mieszkańców.

W odniesieniu do 1227 przebadanych gmin, które stanowią 49,54% wszystkich gmin w Polsce, do skontrolowania pozostało im jeszcze 844 938 nieruchomości, co stanowi 74,87% posesji podlegających obowiązkowi kontrolnemu w ankietowanych gminach.

Pracownicy oddelegowani do kontroli

W ankiecie, którą skierowaliśmy do gmin, pytaliśmy o liczbę pracowników oraz liczbę godzin przeznaczanych tygodniowo na przeprowadzenie kontroli mieszkańców, których nieruchomość jest wyposażona w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię ścieków.

Analizie poddaliśmy ankiety z 694 gmin, które udzieliły

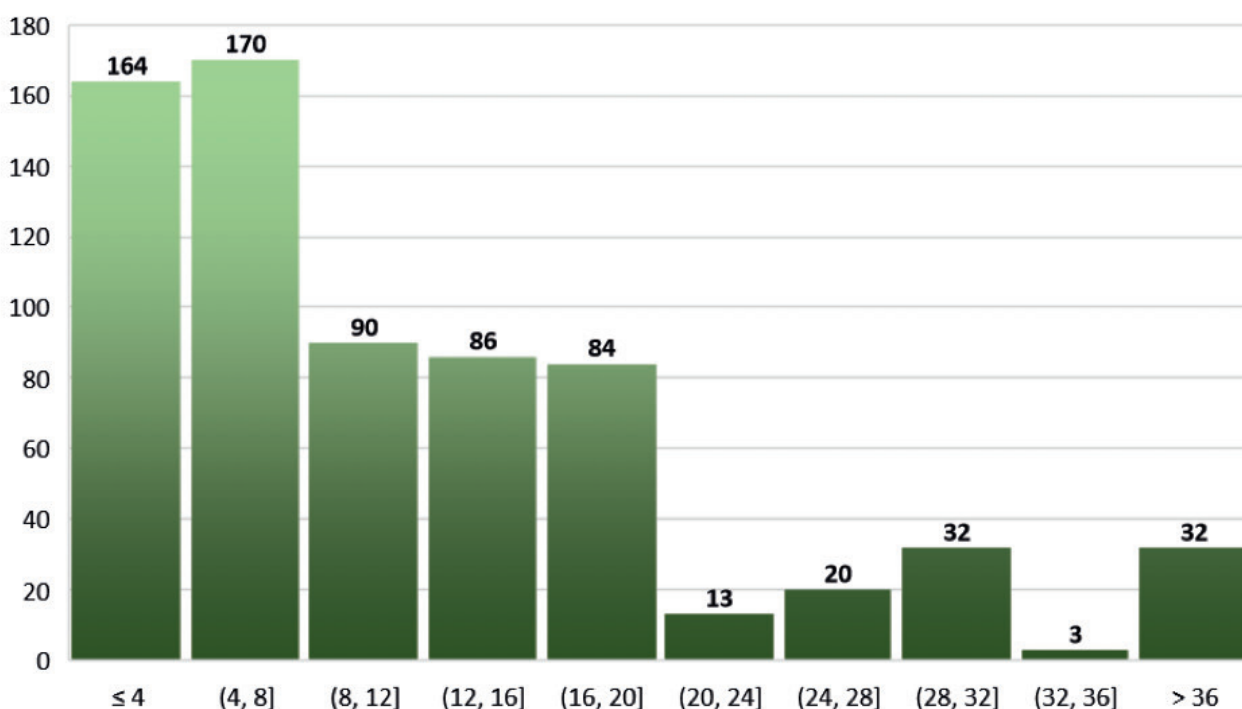
odpowiedzi na pytanie o liczbę pracowników, a jednocześnie zadeklarowały niezerową liczbę godzin przeznaczanych na przeprowadzenie kontroli.

Dane zebrane z 28,02% gmin w Polsce wskazują, że czas jaki tygodniowo poświęcają one na przeprowadzanie kontroli wynosi średnio 12 godz. i 52 min., co stanowi ok. 1/3 etatu. Łącznie w 694

przebadanych gminach na kontrolę mieszkańców poświęca się 8 923,5 godz. tygodniowo. Przyjmując to za średnią wartość, można oszacować, że wszystkie gminy w Polsce poświęcają niemal 32 tysiące godzin w każdym tygodniu na kontrolę właścicieli szamb i przydomowych oczyszczalni ścieków.

Jak wynika z badania, średnio każda z gmin angażuje od 2 do 3 pracowników, których zadaniem jest przeprowadzenie kontroli mieszkańców.

Obciążenie pracowników urzędu w zakresie kontroli (w godzinach/tydzień)

Ile to kosztuje?

Łącznie miesięczny koszt pracowników zaangażowanych w przeprowadzenie kontroli nieruchomości położonych na terenach nieskanalizowanych w badanych 694 gminach wynosi 1,77 mln zł. Kwota ta obejmuje wyłącznie wynagrodzenie pracowników i nie obejmuje kosztów dojazdu, czy kosztów związanych z delegacjami. Do wyliczenia tej kwoty wzięliśmy pod uwagę średnie wynagrodzenie brutto dotyczące wynagrodzenia w

urzędach gminy, które według danych GUS w 2023 roku wynosiło 7941,14 zł brutto*.

Zgodnie z powyższym założeniem, koszt przeprowadzenia kontroli w całej Polsce, czyli w 2 477 gminach, wynosi 6,32 mln zł miesięcznie i 75,88 mln zł rocznie.

Średnio kontrola nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej, kosztuje jedną gminę 2 553 zł miesięcznie i 30 632 zł rocznie.

Podsumowanie

Nasze badanie pokazało, że obowiązek kontroli nieruchomości położonych na terenach nieskanalizowanych sprawia gminom dużo problemów. Jest to zadanie, które wymaga sporych nakładów czasowych i finansowych, z którymi samorządy w wielu przypadkach sobie nie radzą. Gminy nie posiadają planów kontroli wymaganych przepisami prawa, a także przeprowadzają kontrole w sposób mało efektywny.

Jak wynika z badania, w całym 2023 roku skontrolowanych zostało zaledwie 25% posesji podlegających kontroli. Aż 1/4 gmin nie przygotowała nawet planu kontroli, który znacznie ułatwiłby i przyspieszył pracę w tym zakresie. Aż 11% przebadanych gmin nie przeprowadziło żadnej kontroli, a czas na ich zakończenie minie 9 sierpnia 2024 roku. Za niedopełnienie tego obowiązku samorządom grożą kary finansowe w wysokości do 50 000 zł, przy czym przepisy nie określają jasno,

czy jest to kara całkowita, czy za każde odnotowane uchybienie.

Samorządy przeznaczają na kontrole aż 1/3 etatu, co generuje koszt w wysokości 2 500 zł miesięcznie. Rocznie wywiązanie się z ustawowego obowiązku w tym zakresie średnio kosztuje gminę 30 000 zł. Łatwo można policzyć, że w skali całego kraju, gminy wydają na przeprowadzenie kontroli posesji, na których znajdują się zbiorniki bezodpływowe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków ponad 75 mln zł rocznie. I nie jest to wydatek jednorazowy – zgodnie z ustawą samorządy muszą wykonywać kontrole raz na dwa lata.

Źródła

1. Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli – Zbieranie i oczyszczanie ścieków komunalnych, <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/20/046/>
2. Raport GUS: Infrastruktura komunalna w 2021 roku, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/infrastruktura-komunalna-nieruchomosci/nieruchomosci-budynki-infrastruktura-komunalna/infrastruktura-komunalna-w-2021-roku,10,5.html>
3. Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1478), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.Nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001478>
4. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. 2024 poz. 399), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.Nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000399>

Wszystkie dane opublikowane w raporcie zostały zebrane na podstawie badań ankietowych, w związku z czym mogą one odbiegać od stanu rzeczywistego, w szczególności w razie błędnego wypełnienia ankiety przez podmiot ankietowany. Z tego też względu Autor nie gwarantuje prawdziwości, dokładności ani kompletności danych publikowanych w raporcie ani nie będzie ponosił żadnej odpowiedzialności za szkody spowodowane powołaniem się na dane opublikowane w raporcie.

Niniejszy raport stanowi utwór w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który podlega ochronie prawnej. Powielanie bądź publikowanie niniejszego raportu jest dozwolone wyłącznie w niezmienionej formie, z podaniem danych Autora oraz jedynie w celach niezarobkowych. Wykorzystanie raportu w celach zarobkowych, dokonywanie jego opracowań lub modyfikacji w celu publikacji wymaga uprzedniej pisemnej zgody Autora.

BUJNY

prawo dla ekosystemu

Dziękujemy za poświęcony czas